

"Molta gent viu en silenci i amb por fins a la mort de Franco"

Entrevista a Anna Gorchs i Roser Reixach, autores dels dos volums de "Guerra i repressió a Prats de Lluçanès"

PRATS DE LLUÇANÈS

Per: Jordi Freixa i Oliveras

QUAN ES COMENÇA A GESTAR EL LLIBRE?

AG: Jo havia fet el treball de recerca sobre la guerra civil l'any 1988. Vaig estar molt contenta del resultat del treball, però no sabia que hi havia molta més cosa a consultar. Des de llavors es pot dir que no he parat mai, encara que no era continu. Quan tenia temps anava a l'arxiu a mirar una tonçada de documents; o transcrivia les actes de l'any 36 al 38, o anava a l'arxiu militar tercer. Em va enganar. M'interessava saber què va passar. Jo anava fent pensant que potser algun dia en sortiria alguna cosa, però l'objectiu no era fer un llibre. Hi havia un volum tal d'informació i documentació que jo pensava que sola potser no podria...

COM S'AFEGEIX AL PROJECTE LA ROSER? DE QUÈ US CONIXEU?

RR: Ens coneixem de tota la vida. Jo The vist a néixer l'Anna... AG: Venia a cantar i assajar a casa. Ara nosaltres cantem juntes. RR: Jo m'hi agafó quan edito el Diari del meu pare, el 2014. Com que el diari és de guerra vaig començar a buscar coses. I com diu ella, enganxa! Primer vaig consultar l'arxiu municipal, llavors necessitava un arxiu del Tribunal Militar, i un altre i un altre... Jo ja sabia que ella havia fet el treball i sempre li deia "perquè no el publiqués?". El treball eh! Aquell mínim a mi ja em semblava perfecte, no hi havia res més... Al final un dia li vaig dir: "així què? Fem alguna cosa?". Jo sóc així insistent. I bé, ens hi vam posar aquests últims 3-4 anys.

AG: Sí... I vam haver de dir: parem! Perquè tibaves un fil, anaves a un arxiu i trobaves un paper que t'obria nous interrogants. N'hem resolt molts, però n'han quedat... RR: Hi ha coses que no surten al llibre i que ja ho tenim, com dels camps nazis o dels exiliats

COM HO HAVI FET PER RECOLLIR MÉS DE 100 ENTREVISTES A TESTIMONIS DIRECTES?

AG: Jo l'any 98 vaig parlar amb gent que ara no hi són, que havia viscut la guerra en primera persona. Llavors hem parlat amb d'altres, però que en el moment de la guerra eren infants.

RR: Jo també n'havia recollit, en tinc de l'any 2000-2002. I no però estudiés la guerra. Jo demanava coses de costums, de músic...

ca... Però sempre acabaven parlant de la guerra. I ha sigut molt útil també. Aquests últims anys, 2017-18, hem fet el gruix d'entrevistes, a persones que ja eren els últims de veritat. Alguns han mort en els darrers dos anys. Els papers sempre hi són però aquesta gent no, i és directe. Tho diuen ells que ho han viscut. És diferent d'un paper.

TAMBÉ HEU CONSULTAT CENTENARS DE DOCUMENTS. COM S'ACONSEGUEIX I S'ORDENA TANTA INFORMACIÓ?

AG: M'ha passat molts cops que el primer cop que veig un paper i els noms que hi ha no m'ha dit res, però a mesura que hi vas entrant, i investigues s'entén tot. A l'arxiu de Prats ja hi ha molta documentació. Al Tribunal Militar Territorial hi ha la documentació dels sumaris. A l'arxiu militar d'Àvila hi hem demanat sobretot dels diaris d'operacions de quan van entrar les tropes franquistes.

RR: Al Tribunal Superior de Justícia de Catalunya també n'hi ha molta. Al registre civil i parroquial d'Àvila a Prats també. En el cas de les morts, és complicat perquè no les registraven immediatament, i n'hi ha que no estan ni fetes. Un dia em vaig dedicar a buscar des del 1939, i anar passant un per un tots els fulls, vaig trobar-ne un dels que buscava a l'any 68.

AG: S'ha de tenir en compte que quan expliquem l'entrada dels nacionals ens basem en documentació del bàndol franquista. La dels republicans o es va perdre, o es va extraviar, o la van cremar expressament perquè no la trobessin. N'hem trobat, però molt poca.

ES PODRIA FER UNA RECERCA SEMBLANT A ALTRES POBLES?

RR: Al Lluçanès es van cremar molts arxius, el de Prats és dels que es va poder salvar. Hi ha llocs que no es podrà fer. Almenys amb els arxius municipals, si que es podrà buscar informació als altres. Per exemple a Olost, Oristó o Sant Feliu gairebé no hi ha res. Com a molts llocs de Catalunya...

AG: La causa general si que es deu conservar de tots els pobles. RR: A part d'això hi ha testimonis orals, però en alguns pobles ja no en queden, o molt poca. Com no es faci de aviat...

COM ERA EL PRATS DEL 1936?

RR: Era eminentment agrícola i hi havia 3 fàbriques tèxtils i una d'espardenyes. Subsistien bé. Culturalment penso que també era ric, amb grups de teatre, cantadors...

Anna Gorchs i Roser Reixach amb els volums del llibre, al final de la conversa mantinguda un dissabte de maig a casa de la Roser.

Al Lluçanès es van cremar molts arxius, el de Prats és dels pocs que es va poder salvar

Els papers sempre hi són però aquesta gent no, i és directe. Tho diuen ells que ho han viscut.

Diuen que els avenços de tot tipus que hi havia hagut durant la República es va perdre l'any 39.

CGT, UGT, FAI... AL LLIBRE RECOLLIM QUE HI HAVIA GENT A MOLTS PARTITS I SINDICATS...COM ÉS?

RR: Era pel moment polític del país. Durant la República, a partir del 31 hi va haver molt canvis a tot arreu. De tot: polítics, econòmics, socials, culturals... Va ser una època molt efervescent. Diuen que els avenços de tot tipus que hi havia hagut durant la República es va perdre l'any 39. Si en aquell moment Catalunya hagués continuat en la línia de la República la societat posterior i actual seria molt diferent. Moltes coses aconseguies llavors no es van recuperar fins 70 o 80 anys després. A Prats durant la guerra van fer col·lectivitzacions, van repartir terres. Pensa què és això?! És un canvi brutal de la societat!

HI DEVIA HAVER OPOSICIÓ...

RR: Pels sectors de dretes la República era el dimoni, els premia els privilegis que havien tingut durant segles. Tothom ha de tenir nòbies les terres que treballa, les fàbriques han d'estar repartides entre tots els que hi treballen... Jo no m'imagino ara, tal com estem, que diguin: ara es dividiran les terres entre tots els que les treballen i no els amos. Per això hi va haver la guerra, també.

EL LLIBRE PARLA DE L'ASSASSINAT DEL MOSSÈN ISIDRE CASTELLS...N'HI VA HAVER MÉS?

AG: Aquí a Prats aquest cas i prou. Si que va aparèixer els cosos de dues persones més, a l'inici de la guerra, i una altra cap al final. Trobats en terme municipal de Prats, però assassinats per altres comités. En aquest cas no està clar què va passar

RR: Els de Sant Feliu diuen els

de Prats, els de Prats diuen els de Sant Feliu. Per molts papers que hi hagi no se sabrà. A Perafita per exemple, n'hi va haver 7 o 8. I no vol dir que ho fes el comitè de Perafita, potser va ser el de Sant Quirze, o el de Vic. Els comitès no els controlaven. Això era un problema i la Generalitat hi va haver d'intervenir, perquè alguns es venjaven de tota la repressió que havien tingut de l'època, de la gent de dretes, de l'església... Aquí "només" hi va haver aquest, però en alguns llocs van matar gent pel simple fet que era capellà o propietari.

I COM ERA EL COMITÈ DE PRATS?

AG: La conclusió que treiem és que a Prats no hi va haver una violència molt extrema. Tant el comitè com l'ajuntament feien els ulls grossos... Per exemple hi ha un capítol dedicat a explicar els religiosos que van estar amagats aquí durant la guerra. Tothom ho sabia, i l'ajuntament i el comitè també. Això és anecdòtic, però ens van explicar que passaven els de l'ajuntament, quan feien misses d'amagat, i feien "psst" perquè ho fessin més baix.

RR: I també avisaven quan venien comitès de fora. D'altra banda, també van tancar gent a la presó, i amenaven als de dretes...

LA GENT SABIA EL QUE PASSAVA DURANT LA GUERRA?

RR: Tota la gent que he entrevistat no han dit mai que no ho sabessin, estaven informats. Jo crec que sí. Van requisar ràdios, però la gent l'escoltava d'amagat, com un cas que ens han explicat d'una nena que cada dia li anava a portar les notícies al mossèn apuntades en un paper.

COM ENTREN ELS NACIONALS A PRATS?

RR: Era el moment de retirada de l'exèrcit republicà. Aquí ja hi havia gent que anava pujant, no només soldats sinó gent que anava cap al nord a passar la frontera. Entre l'1 i el 3 de febrer aquí hi va haver molta resistència. Hi havia un nucli republicà.

AG: Ens preguntàvem com és que l'exèrcit republicà es volgués fer fort aquí. La consigna era intentar guanyar temps perquè la gent que estava de retirada pogués arribar a França.

RR: És un dels episodis que recorden més la gent que hem entrevistat. Aquí els homes no hi eren perquè estaven amagats o a l'exèrcit, i els que quedaven es van amagar. No hi havia llum de feia dies. Els nacionals no podien entrar perquè hi havia resistència, per això van enviar-hi primer els tabor, l'exèrcit marroquí. Els van dir: feu el que vulgueu. Això ho feien a molts llocs, quan tenien molts problemes hi enviaven aquests. Hi va haver violacions. Algunes dones van morir al cap d'un temps, d'altres es van posar malaltes, altres que no han volgut parlar mai d'això. És un molt mal record. Quan ens l'explicaven la gent ha plorat, o no han volgut dir segons quines coses. Van utilitzar els tabor sabent molt bé què farien.

AG: En entrar els nacionals els van retirar la carta blanca.

RR: primer podien fer el que volguessin però després, quan no creien, ens han explicat els testimonis que els clavaven un cop de bastó o d'escoqueta. Van ser completament utilitzats. Això no és als papers, però diuen que alguns no es que morissin a la batalla, sinó que van quedar arraconats a algun lloc i els van afusellar.

COM ES TORNA A LA VIDA "QUOTIDIANA"?

RR: Això seria tot el segon llibre. Es torna a la vida quotidiana perdent tot el que s'havia guanyat a la República, amb silenci i amb por. Seria bàsicament això. Perquè els quaranta anys de després són d'això i de repressió. No es torna a res del que hi havia abans. La gent simplement torna a viure pensant: qui vindrà, que he fet ara, em vigilen, que dic, què puc fer... La gent fa vida i hi ha de tot, i teatre... Però viu amb silenci i por fins a la mort de Franco, i hi ha gent que té tan a dintre aquesta mena de por que li van inculcar que encara després ho tenien a dins.

AG: Hi ha moltes persones que no van marxar a França pensant: tampoc he fet res que es pugui considerar delictiu, em quedo aquí, però llavors els va fer sumaríssims i van estar tancats a la presó molt temps.

Moltes persones no van marxar a França pensant que no havien fet cap delictiu, però llavors els van fer sumaríssims i van estar tancats a la presó molt temps

El fet que es reculli en algun lloc i que se sàpiga, és una mena de reconeixement, homenatge

QUANTS PRADENCS VAN JUTJAR?

AG: A dos els va caure pena de mort, els van afusellar. A una quarantena els van fer un sumaríssim.

RR: També hi va haver 70 persones internades a camps de concentració després de la guerra. No eren només d'esquerres, també eren de dretes eh... Perquè quan ells entraven a un lloc no es flavien de ningú, a l'home que trobaven l'enviaven a un camp de concentració. Si no era algú molt identificable i conegut.

AL LLIBRE PARLEU DEL CAS DE SALVADOR TORNAFOCH...

AG: A ell l'implicaven amb la mort del mossèn Isidre Castells. Nosaltres no hem trobat cap paper, document ni ningú que digui que va ser ell. Només "según parados...". A la sentència hi diu: "invidua de pésima conducta", "extrema ideologia extremista", "era secretario de la delegación local de la CNT", "durante su gestión en el citado organismo era asesinado el sacerdote"... Durante su gestión! Per això el van condemnar. Fallamos que debemos condenar i condenamos a la pena de muerte."

RR: Com ell molts van tornar perquè no havien fet res i van patir la repressió. Per això n'hi ha que ja no van tornar mai més. Alguns no sabem si van morir a França, si van tornar, si van anar a un altre país...

El règim franquista va fer molt bé la seva feina: va aconseguir que la gent els oblidés. Per exemple les tres pradencs deportats a camps nazis, Josep Terradellas, Melcior Capdevila i Francisco Rovira.

La conversa s'allarga, i la Roser m'etxiba: ompliria tota La Rella si continuem! Té tota la raó. És impossible encaixar tots els detalls interessants de la conversa en un parell de pàgines. Quedem que cada mes recollim diferents episodis dels que parla el llibre, en monogràfics. Però abans d'acabar: quina és la rebuda del llibre?

AG: El fet que es reculli en algun lloc i que se sàpiga, és una mena de reconeixement, d'homenatge, per la persona i la família.

RR: Quan surto trobat gent que em diu que li agrada molt. Gent gran que no llegeix gaire, em paren i em comenten alguns capítols...

AG: Només altres que pensaven que no se'll llegiria ningú tan llarg...

Com fet el pas de triar endavant l'edició del llibre?

AG: Si aquest llibre és una realitat és gràcies a la Roser. Jo he tingut un nen aquí entremig del procés...

RR: Ep, però va anar molt bé tenir el nen, vaig dir a vindrà cada setmana a Manresa. Potser si no hagués nascut el Gil no s'hagués acabat. Estavem alla amb el nen... AG: Anar mamant...